

● علی قهرشی

کنفرانس کاربرد یافته‌های تحقیقات مطبوعاتی

نخستین کنفرانس کاربرد یافته‌های تحقیقات مطبوعاتی در آخرین روز آبان‌ماه با عنوان «مردم و مطبوعات» از سوی مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه‌ها در دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران برگزار شد.

به گزارش خبرنگار ما، در این کنفرانس آقای علی انتظاری مدیرکل مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه‌ها در سخنانی اهداف برپایی این کنفرانس را برشمرد و گفت: یکی از هدفهای برگزاری این کنفرانس بررسی مسائل و مشکلات مطبوعات و موانع پایین نگاه‌دارنده فرهنگ مطبوعاتی و روزنامه‌خوانی و نیز پایین بودن تیراژ روزنامه‌ها است.

وی افزود: بهترین کمکی که معاونت مطبوعاتی و تبلیغاتی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی می‌تواند برای مطبوعات انجام دهد، انجام پژوهشهایی است که معضلات و مشکلات مطبوعات را بررسی و در حل آن اقدام کند.

وی با اشاره به پایین بودن تیراژ روزنامه‌ها در ایران گفت: براساس برآورد یونسکو در ایران باید روزانه ۶ میلیون نسخه روزنامه منتشر شود ولی تیراژ روزنامه‌های ما، حداکثر ۱/۵ میلیون نسخه در روز است.

وی با اشاره به این که در ایران نرخ باسوادی بالا و بهای روزنامه پایین است، کم‌بودن تیراژ روزنامه‌ها را به عنوان یک علامت هشداردهنده مطرح کرد.

در ادامه این کنفرانس دکتر مه‌رمان سهراب‌زاده گزارش تحقیقی خود را با عنوان «بهره‌مندی شهروندان ایرانی از مطبوعات» ارائه داد و گفت: تعداد تیراژ روزنامه‌ها و میزان

استفاده مردم از مطبوعات، یکی از شاخصهای توسعه اجتماعی است.

وی افزود: در تحقیق «بهره‌مندی شهروندان ایرانی از مطبوعات» - که در واقع، ادامه تحقیقی است که با همین عنوان در سال ۱۳۶۸ و در مورد شهروندان تهرانی انجام شد - دو هدف «شناخت مشخصات فردی و اجتماعی مخاطبان مطبوعات و ویژگیهای آنها» و «میزان بهره‌مندی مردم از مطبوعات» دنبال شده است.

دکتر سهراب‌زاده ضمن مقایسه میزان روزنامه‌خوانی در کشورهای همسایه گفت: عنوان روزنامه‌ها در پاکستان ۱۰ و در ترکیه ۲۰ برابر ایران است. میزان مطالعه سرانه روزنامه در ایران ۱۰، در پاکستان ۵۰/۳، در ترکیه ۷۵ و در ژاپن ۵۳۶ در هر هزار نفر است. وی در بیان نتایج تحقیق خود گفت: طبق آمار سال گذشته، رده‌بندی روزنامه‌ها از نظر میزان علاقه مردم به آنها به ترتیب زیر است: اطلاعات، کیهان، جمهوری اسلامی، سلام، رسالت، همشهری و ابرار (به ترتیب در مقامهای اول تا هفتم).

در این بررسی همچنین مشخص شد که صفحه حوادث روزنامه‌ها از بیشترین مخاطب برخوردار است و پس از آن به ترتیب صفحات اخبار روز، جدول و سرگرمی، مطالب فکاهی و طنز، گزارش و تفسیر سیاسی داخلی، معرفی و نقد فیلم، داستان و قصه و با فاصله‌ای زیاد پس از آنها، مطالب فلسفی قرار دارد.

به گفته دکتر سهراب‌زاده، نتایج بررسی‌ها در مورد نسبت حجم آگهی به سطح کل روزنامه، حاکی است که روزنامه کیهان در بین ۹ روزنامه مورد بررسی از این نظر دارای مقام اول است. این روزنامه در تحقیقی که سال ۱۳۶۸ نیز انجام شد، از نظر نسبت حجم آگهی به مطلب، اول بود.

نتایج تحقیق همچنین مشخص کرده است که مردم بیشتر از طریق تلویزیون و رادیو به اخبار دسترسی پیدا می‌کنند. نتایج حاصله این در این مورد به شرح زیر است:

۲۶/۵ درصد - تلویزیون، ۱۹/۱ درصد - رادیو، ۸/۸ درصد - روزنامه‌ها. این نتایج بیانگر برتری فرهنگ دیداری و شنیداری نسبت به

فرهنگ مکتوب است.

از دیگر نتایج بدست آمده از این تحقیق می‌توان به سنجش میزان اعتماد مردم به مطبوعات اشاره کرد. یافته‌های این تحقیق نشان می‌دهد که ۳۸/۳ درصد از مردم دارای «اعتماد نسبتاً زیاد»، ۴۹ درصد، «اعتماد متوسط» و ۱۲/۰۷ درصد دارای «اعتماد کم» هستند. این قسمت از نتیجه تحقیق با نتیجه‌ای که از تحقیق سال ۶۸ به دست آمده یکسان است.

تحقیق حاضر، درباره انتقاد مردم از مطبوعات، نتایج زیر را بدست می‌دهد: ۲۲/۸ درصد - انتقاد از سانسور، ۱۷ درصد - انتقاد از بازگو نکردن حقایق، ۱۱/۲ درصد - انتقاد از خط‌گرایی، ۱۱/۱ درصد - انتقاد از تناقض‌گویی. بهای زیاد مطبوعات، عدم درج واقعیت و سطح نازل مطبوعات نیز به ترتیب دارای درصدهای ۲۳، ۲۸/۸ و ۱۹/۷ بوده است.

دکتر سهراب‌زاده در پایان تأکید کرد که نتایج حاصل از این تحقیق در مقایسه با تحقیقی که در سال ۶۸ انجام شد بیانگر آن است که رفتار مطالعاتی مردم از سال ۶۸ تا ۷۳ تغییری نکرده است.

در ادامه این کنفرانس آقای «محمد طفیلی» سردبیر روزنامه پاکستانی «جنگ» در سخنانی گفت: ریشه روزنامه‌نگاری در پاکستان در نهضت ملی بود و اثرات عمیقی بر رشد فکری مردم گذاشت.

وی با اشاره به انتقادی بودن نشریات پاکستانی گفت: در طول تاریخ ساله انتشار روزنامه در پاکستان، روزنامه‌نگاری دچار فراز و نشیبهایی بوده اما روزنامه‌نگاران همواره برای رسیدن به آزادی بیان و قلم تلاش کرده‌اند.

وی در ادامه با تأکید بر آزادی کامل مطبوعات در پاکستان و ارائه آماری از تعداد روزنامه‌خوانان در پاکستان گفت: در پاکستان روزنامه‌نگاری رنگ و بوی شهری دارد در حالی که بیشتر جمعیت پاکستان در روستاها زندگی می‌کنند.

«دکتر مغیث‌الدین شیخ» روزنامه‌نگار پاکستانی و استاد رشته ارتباطات در آن کشور

در ادامه این مراسم گزارشی از نحوه فعالیت کانالهای تلویزیونی «بی.بی.سی»، «سی.ان.ان» و «زی.تی.وی» ارائه داد و میزان استفاده و یا انتقاد مردم را از این کانالها اعلام کرد.

وی در مورد استفاده از آنتن‌های ماهواره‌ای در پاکستان گفت: این تلویزیونها بیشتر مورد توجه مراکز تجاری است، اما با وجود این که هیچ‌گونه منع قانونی برای استفاده از آنها در این کشور وجود ندارد، مردم به دلیل اثرات مخرب این کانالها، توجه زیادی به آنها ندارند.

وی در پایان گفت: هم‌اکنون ۲ هزار و ۹۲۸ نوع روزنامه در پاکستان چاپ و منتشر می‌شود.

در ادامه این گردهمایی میزگردی با حضور آقایان دکتر مهدی محسنیان‌راد محقق و مدرس ارتباطات، هادی خانیکی مدرس روزنامه‌نگاری، عباس سلیمی‌نمین مدیر مسؤول هفته‌نامه کیهان‌هوایی و عباس عبدی سردبیر روزنامه سلام برگزار شد.

دکتر محسنیان‌راد با اشاره به اینکه میزان مصرف سرانه مطبوعات در ایران ۶۰۰ گرم است گفت: البته این آمار در برخی کشورها حتی به ۵۰ کیلوگرم نیز می‌رسد.

دکتر محسنیان‌راد در این میزگرد، ادعای شفاهی بودن فرهنگ کشور را رد کرد و گفت: تاریخ نشان می‌دهد که فرهنگ مردم ما نه تنها شفاهی نیست، بلکه نوشتاری است و بزرگترین کتابخانه‌ها را داشته است.

وی سپس به ساختار اخبار در کشور پرداخت و گفت: در حال حاضر سیستم خبری کشور بیشتر به «چه کسی گفت» اهمیت می‌دهد ولی «چی گفت» خیلی مهم تلقی نمی‌شود.

در ادامه این میزگرد هادی خانیکی اظهار داشت: ضروری است که در کنار مسائل کمی مطبوعات، کیفیت نیز مورد توجه قرار گیرد. وی با تأکید بر اینکه تقدم فرهنگ گفتاری بر فرهنگ نوشتاری از عواملی است که عدم توسعه مطبوعات را در پی داشته است، گفت: مشکلاتی نظیر وضعیت نامطلوب توزیع و اقتصاد نشر را نیز نباید نادیده گرفت. در جامعه ما، وضعیت اقتصادی، حرف اول مطبوعات است در حالیکه در سایر جوامع اینگونه

نیست.

عباس سلیمی‌نمین مدیر مسؤول کیهان‌هوایی نیز ضمن انتقاد از اینکه در بررسی‌های آماری به مسائل کیفی پرداخته نمی‌شود گفت: این مسأله نهایتاً به ارائه تصویری نادرست از مطبوعات کشور منجر می‌شود. به‌عنوان مثال در بسیاری کشورها مجله‌های تبلیغاتی بسیاری منتشر و حتی مجانی نیز توزیع می‌شوند و یا با چاپ تصویرهای مستهجن به فروش می‌رسند که در محاسبات آماری سازمانهای بین‌المللی نیز ملحوظ می‌شوند ولی ما نباید آنها را جزء مطبوعات به حساب آوریم.

وی سپس گفت: یکی از مشکلات مطبوعات، نبود احزاب در کشور است و وجود آنها می‌تواند در مردمی کردن مطبوعات و رشد فرهنگ مطبوعاتی نقش مؤثری داشته باشد.

مدیر مسؤول کیهان‌هوایی از اینکه مطبوعات برای تولید و پیگیری خبر به یک یا دو منبع خبری متکی شده‌اند انتقاد کرد و گفت: نشریات کشور به علت اینکه از جاذبه‌های خبری استفاده نمی‌کنند، دارای اخبار مشابهی هستند و تنها مقالاتشان با یکدیگر متفاوت است.

عباس عبدی سردبیر روزنامه سلام نیز طی سخنانی در این میزگرد گفت: موانعی وجود دارد که به مطبوعات اجازه نمی‌دهد مطلوبیت خود را بالا ببرند. وی گفت: انحصار در مدیریت و مالکیت مطبوعات، جای رقابت را گرفته است و این انحصار، طبعاً به نوشته‌ها و مطالب جذاب منتهی نمی‌شود.

وی اضافه کرد: اختصاص سوبسید بالای بزرگی برای مطبوعات است. مالکیت اغلب مطبوعات، دولتی است و تا زمانی که مطبوعات در پشت پرده دولت چهره خودشان را مخفی کنند و به عنوان یک نهاد مستقل عمل نکنند، نمی‌توانند اعتماد مردم را جلب کنند.

سردبیر روزنامه سلام گفت: چون مطبوعات وحدت ندارند، تشکیلات صنفی آنها نیز شکل نمی‌گیرد و چون تشکل صنفی ندارند، نمی‌توانند به صورت یک نهاد مستقل عمل کنند. ■